

Копаниця Л. М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Павлова А. К.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ХУДОЖНЯ МАКРОСФЕРА ТРАДИЦІЙНОЇ НЕОБРЯДОВОЇ ПОЕЗІЇ: ДІАЛЕКТИКА ПРЕКРАСНОГО ТА ПОТВОРНОГО

У статті простежено діалектику прекрасного й потворного на рівні художньої макросфери фольклорного твору. Акцентовано, що естетичний ідеал розкривається через реалізацію низки функцій (виховної, естетичної, психологічної, людинотворчої тощо). Авторками уточнено визначення естетичного ідеалу, концепти якого проаналізовано на прикладі ліро-епічних жанрів (зокрема, дум, балад, співанок-хронік тощо).

Естетична парадигма віддзеркалює неповторність особистості, її духовного універсуму, найтонші грані чуттєвого пізнання дійсності. Антропологічна модель ліро-епосу в процесі поліаспектного функціонування продукує власні естетичні диспозиції, через які оприявнюється фольклорна свідомість. Фантастичне в ліро-епосі стає і способом відкриття, і способом реалізації естетичного ідеалу, який виявляється і на рівні мети, і на рівні ідеї.

Саме фольклорна свідомість відкриває шлях до пізнання глибинних сутностей світобудови, сприяє формуванню життєвих сенсів суб'єкта, дозволяє долучитися до творення ціннісного та важливого в бутті. Особистісне переходить у колективне, а вияскравлення естетичного ідеалу стає важливим моментом усвідомлення гармонії з безмежним Усесвітом. В усній необрядовій поезії естетичний ідеал вирізняється особливою поліаспектною структурою. Він може виявлятися через різні елементи художньої макросфери, магістральні концепти комунікативної моделі фольклорного твору. Аналіз діалектики «прекрасне – потворне» розкриває шлях до пізнання важливих сутностей дилеми «людина – буття». Подання фольклорного образу з усією художньою деталізацією через реценцію інших персонажів та загальну емоційність сприяє осягненню багатогранної естетичної парадигми українського ліро-епосу.

Ключові слова: фольклорний твір, художня макросфера, фольклорна свідомість, антропологічна модель, естетичний ідеал, прекрасне, потворне.

Постановка проблеми. Естетична парадигма фольклорного твору формувалася впродовж тривалого часу і пройшла кілька важливих еволюційних етапів, як-от первісний синкретизм, світоглядний синкретизм, а також синкретизм художнього синтезу. У фольклорному творі реалізувалися утилітарна, ритуальна, інформативна, пізнавальна та інші функції. Завдяки продуктивному формуванню художньої макросфери з вербалізацією важливих концептів, семіотичною системою, відображенням естетичних смаків соціуму й цілого народу почала вирізнятися саме естетична функція твору традиційної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи категорію «універсальне – національне» в етноестетичних вимірах, фольклорист Я. Гарасим зауважує, що національна специфіка української етнокультури з її універсальними аксіологічними, а також естетичними характеристиками, безперечно, пов'язана з менталітетом народу. На форму-

вання естетичної парадигми українства вплинули географічний, кліматичний, історико-соціологічний та інші чинники. Окрім таких факторів, як природний ландшафт, рослинний і тваринний світ, природні стихії, господарська діяльність, міжетнічні взаємини, соціальне структурування, важливим є вплив національного характеру українства із сатиричним ставленням до дійсності, кордоцентризмом, драматизмом тощо [2, с. 135].

Формування естетичного ідеалу українського етносу пов'язане з національною психологією українців. Це поняття Ю. Римаренко детермінує як сукупність особливих ознак національного характеру, до яких належать почуття, темперамент, потреби, інтереси, ціннісні імперативи, стереотипи, які сформувалися внаслідок впливу побутових, класових, етносоціальних чинників, екологічного середовища тощо [11, с. 102].

Постановка завдання. Осягнення категорії «естетичне» суголосне зі з'ясуванням сутності

поняття «краса» в аспекті всеосяжної гармонізації. У традиційній необрядовій поезії на рівні поетичної системи оприявнюється специфічна людська реальність із різноплановим спектром естетичних переживань. Естетичний ідеал у народній пісні постає через пізнання категорій «прекрасне», «потворне», «величне», «героїчне», «трагічне». Отже, *метою статті* є простеження особливостей естетичної парадигми в усній необрядовій поезії українства. З-посеред *завдань* виокремимо такі: проаналізувати рівні формування естетичного ідеалу на прикладі ліро-епічних жанрів, діалектику прекрасного і потворного на тлі художньої макросфери фольклорного твору.

Виклад основного матеріалу. У ліро-епічних піснях, зокрема співанках-хроніках, естетичний ідеал подано через рецепцію героя фольклорного твору. Психологічний фактор посилює обрану естетичну ідеалізацію образу коханої дівчини, яка помирає за час перебування вояка в цісарському війську. Козаченько не зважив на прохання посланців повернутися, бо «вмирає матуся», а не «вмирає ти тато», оскільки «жаль ваги не має», однак повернувся через звістку про смерть дівчини:

Ти казала, що не будеш за мною тужити,
Тепер така молоденька підеш в землю гнити!
Ручки мої біленькії, чо' сте тихо стали?
Як я їхав до Варшави, що сте ся прощали!
Ніжки мої біленькії, то сте ся зложили,
Як я їхав до Варшави, ще сте виходили!
Очка мої чорненькії, то сте ся стулили,
Як я їхав до Варшави, ще сте ся дивили!
Брови мої шовковії, що ви гадаєте?

Чом до мене бідненького не поморгаєте?!
[10, с. 270].

У деталізації слотів використовується епітет «білий», що має позитивне значення в українській етноестетиці. Художні прийоми ідеалізації образу коханої людини використовувалися і в календарно-обрядовій поезії. Білий колір є символом незайманості, чистоти, вірності, а наречена на знак згоди подає своєму коханому «білу ручку, себе молоду, як ягоду» [6, с. 350]. У традиційній обрядовій поезії, зокрема колядках і щедрівках, білий та срібний кольори мають відповідну прагматику під час детального опису господарства. Ці кольори символізують красу й чистоту, благодать у житті людини, котру вони віншують: *Срібні ворота, біле задвірки, / біле задвірки, білі овечки, / Білі овечки та й коровочки* [6, с. 350; 17, с. 44].

Паралелі використання епітету «білий» можна навести на прикладах японського, бурятського, башкирського фольклору. Наприклад, у башкир-

ських народних піснях білий колір асоціюється з денним світлом, верхніми небесними сферами. Як і в інших народів, біле – це уособлення чистоти, краси, святості, блага, зцілення, удачі, щастя, самого життя. У фольклорному творі використовуються образи-символи білих птахів. Антиподом білого є також чорний колір – кара, що символізує негативний початок, руйнівну силу, темряву ночі, тривогу, смерть: кара уй (чорні думи), кара юл (чорна дорога), кара кул (чорне озеро), кара һуу (чорна вода), кара болот (чорна хмара): Чорноликого огидного чоловіка / Невже доведеться обіймати? («Загіфа») [15, с. 16].

Сполуки “lily-white” («білий, наче лілея») та “milky-white” («білий, як молоко») використовуються в британських народних піснях: *As soon as she heard him say so, / She fell into deep despair By wringing of her milkwhite hands And tearing of her hair* [4, с. 67; 18, с. 563]. Епітет “fair” також часто знаходимо в британській традиційній пісенності на позначення дуже світлого, нетемного кольору [4, с. 67; 21, с. 563]: *He plunged her fair body right into the deep. / And he closed her fair eyes in the waters to sleep* [4, с. 67; 18, с. 262].

Як бачимо, сполуки з лексемами на позначення білого кольору стають семантичними центрами фольклорного тексту. Низка учених уважають слово у фольклорному творі іконою, оскільки воно є онтологічним, на відміну від літератури, де словесне вираження є сигніфікативним та вирізняється розмежуванням й умовністю змісту та його відтворення. У фольклорному слові не простежується така роздільність, а сама панорама змісту вже наявна у формі. Слово у фольклорі стало віддзеркаленням народного світогляду, втіленням «народного реалізму понять». Фольклорна формула – це система традиційних сенсів, кожна з яких наділена ім'ям, тому не може зазнати трансформацій [8, с. 23].

Формульними в текстах необрядових творів постають також лексеми на позначення теплих людських почуттів, що виявляє психологічні ознаки українського етносу. Про сентименталізм, чутливість українців писав видатний учений П. Чубинський у дослідженнях про Південно-Західний край. У 7 томі «Праць» учений акцентував, що важливу роль у житті народу відіграє любов, яка дала зміст більшості народних пісень [8, с. 352]. Фольклорист зауважував, що жінка в українському соціумі також має власну гідність. Цьому, на його думку, сприяв також ліризм українців: уже в молоді роки, залицяючись до жінок, чоловіки їх оспівують, а одружуються з почуттям великої прихильності, що покращує становище

жінки в родині. У частині, де аналізуються особливості міжособистісних взаємин та гендерні аспекти українства, зазначено: «Погляд Мало-русів на жінок доволі привабливий. Дружина – порадиця, вірний друг, помічниця; її привіт слугує втіхою в сумних обставинах» [16, с. 352–353].

Отже, важливим фактором структурування антропологічної моделі ліро-епосу є психологічно зумовлене естетичне світовідчуття українства. Цей феномен, за М. С. Каганом, має синкретичний характер і вирізняється низкою форм, як-от пізнання дійсності, ціннісне осягнення її сутності, перетворення буття, комунікативний процес, матеріально-практичний, проектно-ідеальний рівні [5, с. 14].

Зауважимо, що у свідомості певного народу залишається й переосмислюється те, що вирізняється на естетичній та гносеологічній площинах. Аналіз численних зразків необрядового фольклору, наприклад співанок-хронік, почасти виявляє неоднозначність колізій (не лише через безпосереднє подання подій соціального й особистого життя, а й через моральний та психологічний фактори). Сама подія, яка постає в основі ліро-епічного твору, переходить із внутрішнього осягнення до зовнішньої взаємодії. Аналіз структурування комунікативної моделі сприяє виокремленню специфіки поетичної системи та особливостей авторської екзистенції [9, с. 158–159].

Український ліро-епос – це особлива художньо-образна модель, у якій саме образи постають утіленням фольклорної свідомості. У них віддзеркалено аспекти естетичного світобачення українського етносу, оприявнюється система цінностей, розкриваються найвагоміші сенси і сутності людського існування та всього Універсуму загалом. Таким чином, образ ліро-епічного твору – це втілення цілісного враження, а також він пов'язаний з ідеалізацією, оскільки репрезентує уявлення про очікуване, вирізняючи суще і суперечливе в людині та її духовному світі.

У традиційній необрядовій поезії завдяки художньому моделюванню вирізняється ідеал особистості, адже реальне поєднується з бажаним. Це можна простежити на прикладі історичних хронік, зокрема співанки про Довбуша, де подано деталізований опис народного ватажка: сильний норов – «гірський», «пильний»; риси обличчя – «сивоокий»; зовнішній вигляд – «сардак сукняний», «шнури шовкові», «сухозлоть», «золоті оголони», «ремінь сріблом битий»; зброя – «в руках пістолета», «жировані з кантурами з правдивого злата», «порошниця на всім сріблі ухрест через

плечі», «барточка Довбушева аж си сріблом мечі» [12, с. 88].

В образі Довбуша емпіричне поєднується з метафізичним: і фактографічність співанки-хроніки, і поетизація виявляють на рівні фольклорної свідомості феномен, який Н. Ригль іменує естетичною любов'ю [22, с. 445–446]:

А сам Довбуш *такий гарний, як ружа в віконці.*

Та як собі заспіває, запіє в листочок,

То по верхах си покотит його голосочок [12, с. 88].

Естетичний ідеал народного ватажка Олексія Довбуша подано в певній амбівалентності, а саме через сутнісну опозицію категорій прекрасне і потворне. Фольклорний образ розкривається і через морально-етичні антиномії, як-от «вірність – зрада», і через магістральні характеристики дилеми «раціональне – ірраціональне», як-от «вибір – фатум».

Ідеал у ліро-епосі репрезентує уявлення про цілісну особистість, яка бере участь у творенні гармонійного суспільства. У думках, історичних піснях, співанках-хроніках естетичний ідеал осмислюється в нерозривному зв'язку із соціальним ідеалом, який є динамічною категорією в процесі історичного поступу українського народу, відображає особливості культурних традицій епохи, естетичні тенденції.

Краса усвідомлюється українським етносом як найвища естетична цінність, адже в процесі культуротворчості акумулюються ті ознаки, які відповідають уявленню про досконалість, і відкидаються суперечливі, несуттєві. Більшість дослідників естетичного ідеалу українства визнають також поняття «естетичний смак» як важливий критерій у процесі диференціації позитивних і опозиційних факторів. Естетичний смак можна вважати здатністю народу осягати й відтворювати естетичний ідеал з усім аксіологічним наповненням. Він не буває позитивним або негативним, оскільки може відрізнитися за сутністю [3, с. 126].

Відомий український філософ О. Кульчицький у дослідженні «Світогляд і молодь» констатує, що ідеал «має наочний, образний характер і саме через свою образність (як уявлення бажаного і досконалого) діє через нашу уяву на нашу емоційність, стає рушійною силою свого здійснення» [7, с. 16].

На емоційність реципієнта, безперечно, впливає фольклорний образ, який вирізняється особливими рисами, конкретними характеристиками, оприявнюється завдяки різноманітним художнім засобам. Певні уявлення про суб'єкти й об'єкти буття, минулого й сучасного творці

ліро-епосу намагалися унаочнювати в художній системі. У відомій «Думі про козака Голоту (Нетягу)» можна простежити експресивний і наочний способи зображення. Модель особистості структурується через різні асоціативні зв'язки, які виявлялися у фольклорній свідомості завдяки опозиціюванню «свого» й «чужого», «рідного» й «далекого»: «сермячина по коліна», «постоли бобровії», «онучі бавельнянії» (варіант А) [13, с. 13], в іншому варіанті думи образ козака деталізується на іронічному рівні: «шати дорогії», «три семирязі лихії», «постоли в'язові», «унучі китайчані», «волоки шовкові», «шапка-бирка» (варіант Б) [13, с. 15].

Норов, духовний світ козака Нетяги подано в одному з варіантів твору через деталізацію слоту «спокій»: «рукою махає», «ні о чім не дбає». В іншому варіанті думи слот «хорообрість» теж деталізується: «не боїться ні огня, ні меча, ні третього болота» (варіант Б) [13, с. 15]. Образ ворога представлений у відомому зразку також досить детально: «татарин сидить бородастий», у нього «шилик бархатний», «дороге плаття», «чоботи» (варіант Б) [13, с. 15], а образ мужнього воїна деталізується на рівні не лише подання народом, а й самопрезентації персонажа народної думи:

Чого ти за мною уганяєш?

Чи на мої зброї яснії,

Чи на мої коні воронії,

Чи на мої шати дорогії? (варіант А) [13, с. 13].

Естетичне в аналізованих творах виявляється через екзистенцію наратора, його уявлення про домінуючі справжньої краси в аспекті визнання тріади «правда – добро – справедливість» як одвічної тріади в духовному універсумі особистості.

Естетичний ідеал у відомій думі є і відкритим, і прихованим. Іронічне зображення зовнішності героя переходить на рівень містичного у відтворенні подальших подій та осмислень фрагментів буття. Деталізація та подальша консеквтивність сприяють осягненню не лише сутності окремого фольклорного героя, а й цілої епохи. Поняття «краса» набуває в народній думі трансцендентного значення.

Зауважимо, що і варіативність у поданні фольклорного образу може бути пов'язана з естетичними пошуками, а також з осмисленням та переосмисленням сутності естетичного ідеалу. Особливим чином констатуючи унікальність особистості, її важливих рис, ліро-епічний твір відкриває шлях до осягнення причин драматизму буття, способів подолання роздвоєності з природою, соціумом, виходу за межі справжньої первин-

ної сутності. У ліричних піснях, як і в ліро-епосі, порядок і гармонія Космосу протиставляється неоднозначній людській природі. Наприклад, у ліричній пісні «В мойому саду астри білі» естетичний ідеал милого асоціюється з красою буття: колористика природи стає тло для представлення довершеності образу коханої людини:

– Любила-м уста малинові,

Любила очі голубі.

Колись були вони веселі,

Тепер сумні вони, сумні [1, с. 319].

У багатьох піснях про кохання колористика задіяна навіть задля семантичної диференціації понять «любов», «кохання», «розлука»: *Червона рожса – то кохання, а жовтая рожса – то любов, / А чорная рожса – то розлука, розлука то з дівчинов молодов* [1, с. 321].

У ліро-епічній пісні концепція краси представлена не тільки на рівні художньої макросфери. На думку І. Я. Франка, поетична краса – це не лише гарні, естетичні образи, не лише поєднання гучних слів, оскільки все це стає визначальним у системі вищої цілісності – духовної краси, ідейної гармонії [14, с. 273–274].

Німецький філософ М. Гайдеггер у роботі «Джерело художнього творіння», досліджуючи сутність мистецтва через поняття істини, наголошує, що саме істина, закладена у витворі, і є поезією. І поетичним є не лише саме плекання твору, а й «охорона витвору». На думку вченого, «творіння тільки тоді дійсне, коли ми самі відриваємося від усієї нашої буденності, вторгаючись у відкрите творіння, коли ми утверджуємо нашу сутність в істині суцього» [20, с. 135–136]. Зрештою, мислитель сутністю мистецтва вважає поезію, а сутністю поезії – започаткування істини, що «розштовхує небувалу величезність і перекидає будь-яку бувальість і все, що приймається за таку» [20, с. 135–136].

Ці констатації можна простежити на прикладі традиційних ліро-епічних творів, де істина стверджується через естетичний ідеал, який нівелиює буденність і, за М. Гайдеггером, «перекидає бувальість». Наприклад, у низці пісень-хронік про опришків також можна простежити особливості естетичного наповнення твору, причому звужена деталізація слоту «краса» сприяє відновленню в уяві реципієнта прихованого в процесі текстотворення естетичного ідеалу:

Вони его та губили за топорец ясний,

А люди си дивували, екий же він красний,

Ой люди си дивували, екий він хороший,

А пани си дивували, кілько в него гроший! [12, с. 95].

Презентація естетичного в пісні-хроніці про Пилипка відбувається на рівні «раціональне – ірраціональне», оскільки в реальній поведінці виявляється сутність особистості, а на метафізичному рівні оприявнюється сутність краси як істини.

Відкритий естетичний ідеал представлено в ліро-епічному творі «Про гуцульську вроду», де подано зовнішні характеристики представників етносу:

А ту красу малювала українська мати.

Стан широкий та й високий, буйна головонька,
Очі чорні, брови повні, як у соколонька.

А гуцульські красавиці, Боже, які гожі,

Очі сиві, брови тонкі, а личко, як рожі
[12, с. 335].

А також їхні психологічні особливості: «жартивливі», «рухливі», «ніколи ся не зажурять», «завше шасливі»; гуцульське вбрання: у парубків – «сорочки вишивані», «трісунки блищітси», «гачі чорні та червоні», «бартки мосіндзові», «кожушки еровані, всякі колерові»; у дівчат – «капчіки гарно вишивані», «постільці блискаються, мовби мальовані», «коралики», «згарди срібнії», «запасочки з чеськов дрітев, як би золотії» [12, с. 335–336].

Таким чином, формування естетичного ідеалу, який відображено в необрядовій ліро-епічній твор-

чості, пов'язане з генезою цього фольклорного феномену, розвитком екзистенційної свідомості.

Висновки і пропозиції. Отже, естетичний ідеал – це особливий тип чуттєвого пізнання дійсності, синтез естетичної довершеності та традиційної нормативності, результат оприявнення фольклорної свідомості на рівні осягнення та втілення істини, що виявляється через діалектику категорій «прекрасне – піднесене», «величне – героїчне – трагічне».

В українському ліро-епосі естетичний ідеал може бути відкритим та прихованим, виявляючись як в інтра-, так і в екстралінгвістичних параметрах тексту, а також на емотивному, художньо-рецепційному рівнях. В естетичному ідеалі втілено особливе світобачення соціуму, яке оприявнюється в певному культурному контексті та відкриває шлях до пізнання глибинних сутностей людини і людського.

В усній необрядовій поезії естетичний ідеал може поставати наріжним каменем антропологічної моделі, доповнюватися новими елементами в системі варіативності певного твору. Розкриття цього феномену нерозривно пов'язане з різними виявами етнокультурних та етносоціальних процесів українства, з прагматикою твору усної традиційної культури як важливої сфери народного життя.

Список літератури:

1. Бойківські народні пісні / записи та впорядкування Василя Сокола. Львів, 2021. Т. 2. 592 с.
2. Гарасим Я. Категоріальна опозиція «універсальне/національне» в етностетичних вимірах. *Вісник львівського університету. Серія «Журналістика»*. 2007. Вип. 31. С. 131–139.
3. Дарморіз О. Естетичний ідеал в українській філософській думці першої половини ХХ сторіччя. *Вісник Львівського університету. Філософські науки*. 2008. Вип. 11. С. 124–132.
4. Івлюшкіна Н. Мовний образ дівчини в текстах українських, російських та британських народних пісень. *Науковий журнал*. 2015. № 1 (3). С. 62–71.
5. Каган М. С. Эстетика как философская наука. Санкт-Петербург : Петрополис, 1997. 544 с.
6. Коваль Г. Поетичний універсум календарно-обрядового фольклору українців : монографія. Львів, 2020. 440 с.
7. Кульчицький О. Світогляд та молодь. *Український персоналізм. Філософська й етнопсихологічна синтеза*. Мюнхен; Париж : Український Вільний Університет, Мюнхен, 1985. С. 15–19.
8. Мальцев Г. И. Традиционные формулы русской народной необрядовой лирики: (Исслед. по эстетике уст.-поэтич. канона) / Отв. ред. А. Ф. Некрылова. Ленинград : Наука: Ленингр. отд-ние, 1989. 165 с.
9. Павлова А. К. Наративні характеристики епічної пісні: творча стратегія та консекутивність. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2017. Вип. 43. С. 157–160.
10. Рекрутські та солдатські пісні: збірник / упоряд. А. Л. Іоаніді, упоряд., вступ. ст. О. Правдюк, ред. кол. О. І. Дей. Київ : Наукова думка, 1974. 623 с.
11. Римаренко Ю. Національна психологія. *Мала енциклопедія етностетичності*. Київ : Генеза, Довіра, 1996. 942 с.
12. Співанки-хроніки. Новини / упоряд.: О. І. Дей (тексти), С. Й. Грица (мелодії). Київ : Наукова думка, 1972. 560 с.
13. Українські думи та історичні пісні / упорядкув. та прим. М. Плісецького; ред. та передм. М. Рильського. Москва : Укрдержвидав, 1944. 183 с.
14. Франко І. Леся Українка. *Твори в 50-т*. Київ : Наукова думка, 1981. Т. 31. 595 с.
15. Хакимьянова А. М. Башкирские народные лирические песни: поэтическое своеобразие жанра : автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.01.09. Уфа, 2014. 26 с.

16. Чубинский П. П. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной Императорским Русским Географическим Обществом. Юго-Западный отдел. Материалы и исследования: [в 7 т.] / собрал П. П. Чубинский. Санкт-Петербург: [б.и.], 1872–1878. Т. 7, вып. 2: [Малоруссы Юго-Западного края] / изд. под наблюдением П. А. Гильдебрандта. 1877. С. [4], 343–608, [1], П.
17. Шухевич В. Гуцульщина. Частина 4. Львів: Наукове товариство імені Шевченка, 1904. 282 с. Репринтне видання. Верховина, 1999.
18. Cecil J. Sharp. Collection of English folk songs / edited by Maud Karpeles. London : Oxford University Press, 1974. Vol. 1. 750 p.
19. Cecil J. Sharp. Collection of English folk songs / edited by Maud Karpeles. London : Oxford University Press, 1974. Vol. 2. 661 p.
20. Herrmann F. -W. von. Heideggers Philosophie der Kunst. Frankfurt a. M., 1980. XXV, 380 S.
21. Longman dictionary of contemporary English / director Della Summers. Pearson Education Limited, 2005. 1950 p.
22. Riggle N. (2015) On the Aesthetic Ideal. *British Journal of Aesthetics*, no. 55 (4), pp. 433–447. URL: <https://philpapers.org/rec/RIGOTA-2> (25.11.2021)

Kopanitsya L.M. Pavlova A.K. THE ARTISTIC MACROSPHERE OF TRADITIONAL NON-RITUAL POETRY: THE DIALECTICS OF BEAUTIFUL AND DISGUSTING

The article traces the dialectic of the beautiful and ugly folklore work at the level of the artistic macrosphere. The paper emphasizes that the aesthetic ideal is revealed through the implementation of a number of functions: educational, aesthetic, psychological, human, and so on. The authors clarify the definition of the aesthetic ideal, the concepts of which are analyzed on the example of lyric-epic genres, in particular, thoughts, ballads, song-chronicles and more.

The aesthetic paradigm reflects the uniqueness of the individual, the spiritual universe, the subtle facets of sensory cognition of reality. The anthropological model of the lyric epic in the process of multifaceted functioning produces its own aesthetic dispositions, through which the folklore consciousness is manifested. The fantastic in the lyric epoch becomes both a way of discovery and a way of realizing the aesthetic ideal, which is manifested both at the level of purpose and at the level of idea.

It is the folklore consciousness that opens the way to the knowledge of the deep essences of being, promotes the formation of life meanings of the subject, allows you to join the creation of values and important things in being. The personal becomes the collective, and the highlighting of the aesthetic ideal becomes an important moment of awareness of harmony with the boundless Universe, the essence of the spiritual Universe. In oral non-ritual poetry, the aesthetic ideal has a special multifaceted structure. It can be manifested through various elements of the artistic macrosphere, the main concepts of the communicative model of folklore. Analysis of the dialectic of the beautiful – the ugly reveals the path to knowledge of the important essence of the dilemma of man – being. The presentation of the folklore image with all the poetic detail, through the reception of other characters and the general emotionality contributes to the comprehension of the multifaceted aesthetic paradigm of the Ukrainian lyric epic.

Key words: *folklore work, artistic macrosphere, folklore consciousness, anthropological model, aesthetic ideal, beautiful, ugly.*